

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הווי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת בהעלותך

אי"צ לברך, כיון דשאני התם דכוונתו רק לטעימה בעלמא, ולכן אי"צ לברך על הלעיסה, ומשא"כ בנידו"ד שכוונתו בלעיסה לשם אכילה, דבכה"ג י"ל דהלעיסה ג"כ אתחלתא דאכילה היא, ולכן י"ל דאם שח אי"צ לחזור ולברך עיי"ש, - [ובשעה"צ (שם, ל) ג"כ ציין לדבריהם, עיי"ש].

והנה למעשה נחלקו בזה האחרונים, האם מי ששח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל, צריך לחזור ולברך, או"ד דאי"צ לחזור ולברך, - ולכן המשני"ב כתב, שאם עבר ושח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל, צ"ע אם צריך לחזור ולברך וכנ"ל, ועי"ע בבה"ל (שם).

- ב -

והנה בנידון שפתחנו בו לגבי בני"י שבירכו על השליו, ומתו כאשר 'הבשר עוֹדֵנו בֵּין שְׁנֵיהֶם', ולא הספיקו לבלוע כלום וכנ"ל, מעתה נמצא שלדעת הנדן שס"ל שמי ששח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל צריך לחזור ולברך, וברכתו הראשונה ברכה לבטלה, אי"כ לדעתם אכן יש לדון דגם בברכות של בני"י על השליו, הברכות לא חלו על הלעיסה וברכותיהם נהיו ברכות לבטלה וכנ"ל.

אך לדעת הנדן דס"ל, שמי ששח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל אינו צריך לחזור ולברך, וברכתו שבידן אינה ברכה לבטלה, משום דהלעיסה ג"כ אתחלתא דאכילה היא, הסתפקתי בזה בספק נפלא לדעתם, האם נימא שלדבריהם י"ל דהי"ה נמי גבי ברכת בני"י על השליו, ש"ל שהברכות חלו שפיר על הלעיסה, וברכותיהם נשארו ברכות כשירות.

או"ד דלגבי בני"י שלבסוף מתו ולא אכלו את השליו, י"ל שבכה"ג גם הם מודים שהוברר למפרע שהברכות לא חלו כלל על הלעיסה, ולא הם נהיו ברכות לבטלה, כיון שלבסוף התברר שהלעיסה שלהם לא הייתה אתחלתא דאכילה, וא"כ י"ל דלסוף הוברר שברכתם לבטלה, וילי"ע.

- ג -

ושורש הספק בזה הוא, דהנה יש לחקור חקירה גדולה בכוונת הדברים שהובאו במשני"ב בשם האחרונים הנ"ל, שמי ששח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל אינו צריך לחזור ולברך, משום דהלעיסה ג"כ אתחלתא דאכילה היא.

האם הכוונה בזה היא, שבאמת הלעיסה בעצמה לעולם אינה זוקקת ברכה, וגם בגוונא שבדעתו לאכול (ולא רק לעווס ולפלוט) מ"מ הלעיסה בעצמה אינה זוקקת ברכה, ורק מ"מ התחדש כאן דין בדיני 'הפסק', שיי"ל שכיון שהלעיסה אתחלתא דאכילה היא, לכן כאשר שח בעודו לועס לפני הבליעה אין זה הפסק בדיעבד, משום שלמעשה הוא כבר התחיל את מעשה האכילה בלעיסה, ולכן מה ששח לאחר שהתחיל את מעשה האכילה, אין זה גורם להפסק בדיעבד.

והאספסוף אֲשֶׁר בִּקְרָבוֹ הִתְאַווּ תְּאַוּוּ וַיִּשְׁבוּ וַיִּכְנְוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר: זְכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמַצְרַיִם חֲנָם...: וְרוּחַ נְסֵעַ מֵאֵת ה' וַיִּגְזַר שְׁלֹוִים מִן הַחֲנָם...: וַיִּקַּם הָעָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת הַשָּׁלוֹ...: הַבֶּשֶׂר עוֹדֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרָם יִכְרַת וְאִף ה' חָרָה בְּעַם וַיִּזַּךְ ה' בְּעַם מִפְּהַר רַבָּה מְאֹד: (יא, ד-לג).

הנה מצאתי דרוש נפלא בזה בספר 'מזמור לאסף' (פסקים והלכות לרבי ששון שנדוך צ"ל מגדולי חכמי בבל לפני כמאתיים שנה, - בדיני הבעיעה של המוציא), - שהנה אמרו חז"ל (זוהר פר' בהר) על דברי בני"י שהתלוננו 'זְכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמַצְרַיִם חֲנָם', (מהו 'חֲנָם'?) 'חֲנָם' בלא ברכה, ע"כ.

ועי"פ? ביאר בספר הנ"ל, שלאחר שבני"י התלוננו על כך שהם צריכים לברך על האוכל, הקב"ה מאס בברכות שלהם, ולכן מייד כאשר 'הבשר עוֹדֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרָם יִכְרַת וְאִף ה' חָרָה בְּעַם וַיִּזַּךְ ה' בְּעַם מִפְּהַר רַבָּה מְאֹד'.

והיינו שהקב"ה המיתם מייד כאשר הבשר הי' בין שניהם, עוד לפני שהם יספיקו לבלוע כלום, כיון שהקב"ה מאס בברכות שהם בירכו לפני אכילת השליו, והקב"ה רצה שהברכות שלהם לא יחולו אלא יהיו ברכות לבטלה, ולכן הקב"ה המיתם לאחר שבירכו ועוד לפני שהספיקו לבלוע, בכדי שברכתם תהי' ברכה לבטלה, משום שהקב"ה מאס בברכות שלהם, - ע"כ מהספר הנ"ל.

אכן לכאוף יש מקום לדון בזה טובא, האם הברכות שבני"י בירכו על השליו אכן נהיו ברכות לבטלה, מחמת שנמצא שלבסוף הם לא בלעו את הבשר, או"ד ש"ל שלמעשה לא היו שם ברכות לבטלה.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה קיי"ל במשני"ב (סי' קסז, לה) שאין לדבר אחרי הברכה עד לאחר שיבלע קצת מהאוכל, כיון שעיקר הברכה על הבליעה, - והוסיף המשני"ב דמ"מ אם עבר ושח בעודו לועס, קודם שבלע את האוכל, צ"ע אם צריך לחזור ולברך.

ושורש הנידון מתחיל בדברי המג"א (שם, טו), שהביא בתחילה את דברי השלי"ה, שמי ששח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל, אינו צריך לחזור ולברך, - והקשה עליו המג"א מהדן המובא בשו"ע (סי' רי, ב), שמי שלועס מאכל בכדי לטועמו ואינו בולעו אינו מברך (וזהו לכו"ע, ואכמ"ל), ומבואר בזה דעיקר הברכה על הבליעה, וא"כ צ"ע מזה על דברי השלי"ה, מדוע מי ששח בעודו לועס קודם שבלע את האוכל אי"צ לחזור ולברך, והרי עיקר הברכה על הבליעה כמבואר.

ובביאור הלכה (שם, בד"ה ולא ישיח) הביא, שהיבדי ישע' והימגן גיבורים' דחו את ראיית המג"א מהדן שהלועס ופולט

שבאמת הלעיסה עצמה שלעסו את השליו ג"כ זקקה ברכה כיון שהי' אז בדעתם לאכול וכנ"ל.

- ה -

והנה שוב מצאתי בס"ד דברים מפורשים בעניין הספק שהסתפקנו לעיל ובחקירה הנ"ל, בדברי היעביץ בספרו 'מור וקציעה' (שם), - דהנה בתחילה הוא ציין לקושיית המג"א על השליה הנ"ל וכתב ע"ז בזה"ל: 'ודברי שלי'ה נראין בעיני, דאע"ג דהברכה על הבליעה היא ולא על לעיסה גרידא, מ"מ לא חשיבא שיחה הפסק אלא בשוהה בה בין הברכה לאכילה, אבל אם עוסק באכילה ולעיסה אף שבאותה שעה עוסק ג"כ בשיחה אין כאן הפסק כל עיקר...'

והיינו שבתחילה המו"ק נקט לומר כהצד הא' בחקירה הנ"ל, שיש כאן חידוש בדיני הפסק, שאע"פ שבאמת הלעיסה לעולם אינה זוקקת ברכה, אך מ"מ כיון שאתחלתא דאכילה היא אין זה הפסק וכנ"ל.

אמנם אח"כ הוסיף המו"ק לומר בזה כהצד הב' בחקירה הנ"ל, וז"ל: 'ועוד, דאף לדברי האומר פולט אין טעון ברכה, הנהא מיהא הויא... וא"כ התחלת אכילה היא חשובה, ואף שהלעיסה לבדה אינה טעונה ברכה, מ"מ הלעיסה המביאה לידי אכילה צריך לפטרה גם היא בברכה שכן הנהה החיד, והברכה שמברך על האכילה חלה גם עליה...'

ונ"מ תו ממאי דכתיבנא, דאפי' פולט אחר הלעיסה, כגון שנתכוון לאכול וטעם טעם שיפשו בפיו ופלטו, ושח ושהה הרבה, אוכל אח"כ ואי"צ לברך עוד לפניו כל שהייתה דעתו מתחילה לכך, כיון שכבר הוחלה הברכה הדר הוה לי' כשח בתוך סודותו, עכ"ל עיי"ש.

הרי לן להדיא שלבסוף הוסיף המו"ק לומר כהצד הב' בחקירה הנ"ל, שבגוונא שבדעתו לאכול אזי גם הלעיסה בעצמה זוקקת ברכה, משום שהלעיסה נמי הנהא היא (וכדברי הבגדי ישע הנ"ל), - ועוד הוסיף המו"ק וכתב להדיא, שלדעתו נראה שגם בגוונא שהי' בדעתו לאכול ולאחר הלעיסה נמלך ופלט את האוכל, מ"מ הברכה חלה שפיר על הלעיסה, כיון שבתחילה הי' בדעתו לאכול, והלעיסה זקקה ברכה וכנ"ל.

וא"כ לדבריו י"ל דה"ה נמי לגבי בני" שבירכו על השליו, שברכותיהם נשארו ברכות כשירות, משום שחן חלו שפיר על הלעיסה שלהם שזקקה ברכה, ולא אכפ"ל בזה שלבסוף מתו ולא אכלו וכנ"ל, ודו"ק ונפלא.

- י -

והנה יש לדון עוד מצד אחר, דהברכות של בני" לא נהיו ברכות לבטלה כלל וכלל, - דהנה כידוע נחלקו הראשונים, האם איסור ברכה שאי"צ הוי איסור מהותי, או"ד דמהות אין בזה איסור, כיון שהוא מזכיר את ה' בברכה דרך שבח והודאה, ורק זו"ל אסרו לברך ברכה שאי"צ והסמיכו את זה אקרא, (עי' בזה במשני"ב ס"ר טו, כ).

ומעתה י"ל דכל הפילפול הנ"ל לגבי הברכות של בני", האם חן הוי ברכות כשירות או"ד דחן נהיו ברכות לבטלה, זהו רק לדעת הסוברים שאיסור ברכה שאי"צ הוי איסור מהותי, - אך לדעת הסוברים שמהות אין בזה איסור וכנ"ל, אי"כ אין מקום כלל לכל הפילפול הנ"ל, כיון שבפשוט י"ל דעדין לא אסרו אז לברך ברכה שאי"צ ודו"ק, - ויל"פ עוד בזה אך אמ"ל.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

לתגובות הערות והוספות
קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

או"ד דכוונת הדברים במה שאמרו שהלעיסה ג"כ אתחלתא דאכילה היא, היינו שבגוונא שבדעתו לאכול (ולא רק ללעוס ולפלוט) אזי גם הלעיסה בעצמה זוקקת ברכה, כיון שהלעיסה ג"כ אתחלתא דאכילה היא.

וא"כ אין זה חידוש שהתחדש בדיני הפסק, אלא הכוונה בזה היא, שכיון שבמקום שדעתו לאכול אזי גם הלעיסה בעצמה זוקקת ברכה, לכן אם שח בעודו לועס לפני הבליעה אין זה הפסק, משום שהברכה כבר חלה שפיר על הלעיסה, שהרי גם הלעיסה בעצמה זקקה את הברכה, ודו"ק.

ומעתה יש נפ"מ טובא בצדדי החקירה הנ"ל לגבי ברכת בני" על השליו הנ"ל, שאי נימא שבכוונת הדברים 'שהלעיסה אתחלתא דאכילה היא' התחדש דין בדיני הפסק, שכיון שלמעשה הוא כבר התחיל את מעשה האכילה בלעיסה, לכן מה ששח אז אין זה גורם להפסק, (אך באמת הלעיסה עצמה לעולם אינה זוקקת ברכה), - א"כ לגבי בני" י"ל, דברכותיהם אכן נהיו ברכות לבטלה למפרע, כיון שלמעשה לבסוף הם לא אכלו את השליו, והתברר שאין לברכות על מה לחול.

אך אי נימא שבכוונת הדברים 'שהלעיסה אתחלתא דאכילה היא' התחדש שבגוונא שבדעתו לאכול (ולא רק ללעוס ולפלוט) אזי גם הלעיסה בעצמה זוקקת ברכה וכנ"ל, א"כ לגבי בני" י"ל שהברכות שבירכו חלו שפיר על הלעיסה, וברכותיהם נשארו ברכות כשירות אע"פ שלבסוף מתו ולא אכלו, משום שבאמת הלעיסה עצמה שלעסו את השליו ג"כ זקקה ברכה כיון שהי' אז בדעתם לאכול, ולכן אין נפ"מ בזה שלבסוף מתו ולא אכלו, ודו"ק.

- ד -

והנה בשעה"צ (שם) ובביאור הלכה (שם) הביא את היסוד הנ"ל 'שהלעיסה אתחלתא דאכילה היא' בשם ה'בגדי ישע' וה'מגן גיבורים' כנ"ל, - אכן עיינתי בדבריהם ומצאתי שאמנם שניהם אמרו דבר אחד, שמי ששח בעודו לועס אי"צ לחזור ולברך בדיעבד, אך מ"מ בטעם הדבר כל אחד מהם כתב דבר אחר, - ולכא"ו הם נחלקו בצדדי החקירה הנ"ל.

דב'מגן גיבורים' (אלף המגן שם ס"ק ט) כתב וז"ל, 'ומיהו אם שח בעודו לועס אי"צ לחזור ולברך, שלי"ה, ודבריו נכונים, - ומי"ש המ"א דעיקר ברכה על הבליעה וכ"כ בב"ר"א, - אבל באמת (יש לדחות דבריו) ניהו דלועס אי"צ ברכה אבל עכ"פ התחלתא דבליעה הוא, וכיון שבלע אח"כ יוצא ולא הוה הפסק', עכ"ל.

הרי לן מנבוא דבריו, שכוונתו לחדש דין בדיני הפסק, שאע"פ שבאמת הלעיסה לעולם אינה זוקקת ברכה, אך מ"מ כיון שאתחלתא דאכילה היא אין זה הפסק, ועוד הוסיף והדגיש: 'וכיון שבלע אח"כ יוצא', - ומשמע שאם לבסוף הוא לא בלע אזי הברכה אכן ברכה לבטלה, - וא"כ לדבריו י"ל דהברכות שבני" בירכו על השליו אכן נהיו למפרע ברכות לבטלה.

אכן ב'בגדי ישע' (שם ס"ק טז) ציין לקושיית המג"א על השליה (שמהדין שהלועס ופולט אי"צ לברך, מוכח שעיקר הברכה על הבליעה), ותיקף את קושייתו בזה"ל, 'ולק"מ דכשלושם לתינוק על מה יברך, הלא לא נהנה ופשיטא דאין לברך, - אבל כשאוכל, הלעיסה נמי הנהא היא והתחלתו לאכילה, ונחשב הלעיסה נמי הנהא, כי זה יהי' בסופו הבליעה, וא"כ יפה הורה השל"ה, - דומה לזה מטעמת אי"צ ברכה, ובכוונתו לאכול אפי' כל שהוא אסור', עכ"ל.

הרי לן מנבוא דבריו, שבגוונא שבדעתו לאכול (ולא רק ללעוס ולפלוט) אזי גם הלעיסה בעצמה זוקקת ברכה, משום שהלעיסה נמי הנהא היא, - וא"כ לדבריו י"ל, שהברכות שבני" בירכו על השליו חלו שפיר על הלעיסה, וברכותיהם נשארו ברכות כשירות אע"פ שלבסוף מתו ולא אכלו, משום

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)